

Vissza az első otthonba

szöveg: Rokob Tibor, **fotó:** Sebestyén László

Kévs budapesti intézményi épületről mondható el, hogy száz év elteltével is ugyanakkor a gyerekszoportnak a szolgálatában áll, akik miatt annak idején létrehozták. Ilyen a Mexikói út 63. szám alatti, 1911-ben elkészült, de csak két évvel később felavatott Nyomorék Gyerekek Országos Otthona. Annak ellenére, hogy célkitűzéseit megfogalmazó egykori hármás jelmondata: „Tanít - Gyógyít - Kiképez”, az épület mai funkciójához már nem illeszkedik tökéletesen.

Az elmúlt évben teljesen újjávarázsolták azt a most száz éves házat, amelyet az alapítók a mozgássérült gyermekek otthonaként rendeztek be, építettek fel Zuglóban. Megújulva részévé vált a Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon épületegyüttesének. A korszerűsítést célzó hárommilliárdos beruházás lassan lezárul. Az egykori komplex rehabilitációt célul kitűző, példaértékű intézmény ma amellet, hogy helyet ad a Mozgásvizsgáló Szakértői Országos Rehabilitációs Bizottságnak, hat 12 fős apartmanban igazán otthonossá, kényelmesebbé próbálja tenni az itt élő fiatalok életét.

A nagyszabású építkezés első fázisáról, a *Lajta Béla* szecessziós stílusú, vörösteéglás műemlék házához kapcsolódó új iskolaépületről és az abból átvezető pavilonsorról korábban már beszámoltunk (Akadályok nélkül – BUDAPEST, 2010/4).

Magyarországon a Deák Ferenc Szabadkőműves Páholy hívta fel először és hatásosan a figyelmet a nyomorék gyermekek ügyének fontosságára. 1903 decemberében *Rothfeld Richárd* kezdeményezésére jött létre a „Nyomorék Gyerekek Egylete és Menhelye”. A Hungária körút

20. szám alatti tornácos faépületet még bérelték. Itt mindössze hat gyermeknek tudtak helyet biztosítani. Ezt követően a szabadkőművesek irányításával nagyszabású jótékonyági gyűjtés kezdődött egy saját intézmény megépítése érdekében. A későbbi telek több részből állt össze. 1909-ben két önálló, közel hatszáz négyszögölet vásároltak meg, majd egy év múlva a csaknem ötvenezer koronáért birtokukba került ingatlanokat egyesítették. Ezt követően *I. Ferencz József* államsorsjátékból tizenkét és félezer korona adományt biztosított, Budapest Főváros képviselőtestülete pedig – az építés folyamán fellépett anyagi problémák miatt írt segélykérő levelükre válaszul – 52 ezer korona építési támogatást folyósított számukra.

Az országossá csak később vált Nyomorék Gyerekek Otthona Jótékonyági Egyesületének 1909-es közgyűlésén *dr. Messinger Simon* társelnök fia, *Messinger Alajos* műépítész tárta a tagok elé a Mexikói úti ház terveit, amelyeket természetesen díjmentesen készített el. (A nevét hamarosan Medgyesre változtató építész a Műegyetem elvégzése után Párizsban tanult,

majd hazatérve Pesten nyitott műtermet. Igényes villáiról, bérházairól vált ismertté.)

A 350 ezer koronás költségvetéssel épülő intézmény kivitelezési munkálatait *Mann József* vezette, aki 1906-ban a Gresham palota építésében is részt vett. Az engedély támadhatónak bizonyult, ebben az övezetben addig ugyanis csak nyaraló épülhetett, ám a ház karitatív célja miatt végül megkapták az aláírást. A kor szociálisan érzékeny sajtója mindvégig figyelemmel kísérte az otthon elkészültét, példaként állítva azt a társadalom elé.

Az 56 méter széles, kétszintes, szimmetrikus elrendezésű épület kétoldali keresztszárnyai 25 méter hosszúak. A ház pincésztíjének teteje alagsorszerűen, két méterrel a földszint felett húzódik. Így körös-körül kicsiny alagsori ablakokon jut be a fény a föld alatti helyiségekbe.

A szintmeghatározás a Fővárosi Közmunkák Tanácsának előírása volt. 1911-ben itt alakították ki a konyhát és az ebédlőt. Itt volt a gépház, valamint a fa- és szénraktár is. De a cselédszobák, műhelyek, kamrák, és mosdók sem hiányoztak. A földszint adott helyet a tantermeknek, a rendelőknek, a műtő teremnek és a

műszertárnak. Az emeleten a két oldalsó szárny között végig egy hatalmas hálótérterem húzódott. Ezen a szinten is volt betegszoba, mosdó, ápolóhelyiség, valamint egy kisebb tornaterem. A hatalmas, egyterű hálót Medgyes egy későbbi, módosított tervvel három részre bontotta.

A hetven gyereknek otthont biztosító intézmény már az 1911-es drezdai nemzetközi egészségügyi kiállításon aranyérmert nyert.

A korábban említett hármas célkitűzésnek megfelelően az intézményben iparostanonc-iskola is működött. Szakmák sokaságát lehetett elsajátítani. Az alapfo-

kú oktatás Budapest első nyolcosztályos elemi iskolájában zajlott.

Az első világháború alatt százégyes hadikórház működött itt. Az otthon rendeltetésszerű használata csak 1917-ben folytatható volt. Ezt követően ismét prosperáló szakasz következett. A szomszédos telket megvásárolva cipészeket, szabókat is oktattak már. 1922-ben a menhely kórházi részlege ortopéd sebészetté alakult át.

A második világháború sérült gyermekeinek ápolása utáni időszakot követően ezt az intézményt sem kerülte el az államosítás. Először az iskola, majd az ipari részleg, végül maga az épület is állami tu-

lajdonba került. A páholyok 1950-es betiltásával a szabadkőműveseket száműzték a mozgássérült fiatalok neveléséből.

S miközben a gyerekek a szomszédos Vakok Wechselsmann Intézetébe költöztek, egykori otthonuk az Uzsoki Kórház Orthopéd-Traumatológiai Klinikájaként működött tovább. A ma már védett műemléknek minősülő Medgyes-ház az ez az időszak kívül-belül tönkretette. Az épület mögötti hatalmas kert rovására toldaléképületeket húztak, parkolókat alakítottak ki. A fűtési rendszer, a vizesblokkok és nyílászárók teljesen elhasználódtak. A hatalmas folyosókat átépítették, a sok helyütt négy méteres belmagasságú termeket leválasztották.

A kórház kiköltözésével ilyen állapotban került vissza az épületegyüttes a Mozgásjavító tulajdonába. A teljes, 12 ezer négyzetméteres beruházás a Csillag Katalin és Gunther Zsolt vezette 3H Építésszociális Kft. és az Anthony Gall nevével fémjelzett Gall és Társai Kft. nevéhez fűződik. A tervezőirodák a két ütemben átadott épületek kiviteli tervein osztoztak. A Nyomorékok Gyermek Országos Otthonának átalakítását Anthony Gall vezette.

A húsz éve Magyarországon élő, ausztrál származású építész a Mexikói út 60. szám alatti Lajta ház vonzotta, és személyesen nagyon sajnálja, hogy annak felújítására most nem kerülhetett sor. De dönteni kellett, és a Mozgásjavító számára az volt az egyedüli elfogadható döntés, hogy épüljön fel az iskola és a diákház. Szavai szerint a Medgyes ház nem hasonlítható össze Lajta remekművével. Ez egy tipikus intézményi épülettípus. A funkcionális gazdaságosság ma már nem tesz lehetővé ekkora tereket. A magasan lévő ablakok minden bizonnyal egészségügyi célokat, minél több fény beáramlását és a szellőzést szolgálhatták.

Az átépítésben fontos szerep jutott annak, hogy az épület megtartsa egykori arculatát, hangulatát, ám a legfontosabb a mozgássérült fiatalok életkörülményeinek kényelmesebbé tétele, javítása volt. Mindent kicseréltek, csak a falak és a födémek tartószerkezete maradt meg. „Olyan ez, mintha egy csontvázra felhúztunk volna egy új testet!” – mondja Anthony. Az átépítés sehol sem tért el a ház eredeti stílusától. Külön gyártott, azonos tagolású nyílászárók kerültek a régi helyére. A három méter széles folyosói terazzo burkolat helyére csaknem ugyanolyan került vissza.

A Freissler Antal-féle Felvonógyár hajdani, 240 kilogramm terhelésű liftjét két óriási, 42 személyes váltotta fel. A két ha-

talmas szerkezet között megmaradt az eredeti lépcsőház, amelyet a korábbi tervek szerint elbontottak volna. A korábban csak mosókonyhaként használt padlástér is hasznosították.

A beépítés során a tetősík megmaradt ugyan, de a fény egy függőleges, összefüggő fém ablaksoron keresztül jut a három felső helyiségbe. A fehér épület ablakai mindenütt zöld színt kaptak. Alattuk vas virágtartók díszlegnek. A főhomlokzat ablakait sülyesztett téglaoszlopok tagolják. Ezeken sok helyütt még a régi növények vésései is jól láthatók. A Mexikói úti kerítés téglaoszlopai megmaradtak, de a hajdani fémbetéteket mára fa váltotta fel. Felújították az épület két végében álló szépen faragott pergolákat is. Ezekhez illő díszítést kapott az intézmény valamennyi bejárata.

A kovácsoltvas ráccsal ellátott, díszes főbejáratot végleg lezárták. Az intézménybe a vadonatúj parkolón átsétálva lehet bejutni. Itt kapcsolódik össze a Lajta-ház felől érkező folyosó az épület jobb oldali keresztzárnyával. A házak közötti szintkülönbség áthidalásában ezen a helyen egy kicsiny lift segít a kocsival közlekedő növendékeknek. Ám a tervek szerint még épül egy üvegfolyosó, ami egy síkban köti majd össze a pavilonsor földszintjét a Medgyes-ház főlépcsőházával és lifteivel.

Nádas Pál igazgató biztosan tudja, és el is árulja: a főkapu mögötti belépő és lépcsősor mindenképpen megmarad mai, azaz eredeti formájában. Apró intézményi múzeumot szeretnének itt berendezni. Fontos, hogy a pazar vörös márványtáblák feliratát, az egykori alkotók és adakozók nevét a diákokthozban élő valamennyi növendék megismerhesse.

A hat apartmanból egyelőre csak háromba költöztek be gyerekek. Az egyelőre még kongó folyosók hatalmas falfelületeinek szürke színe szándékos ellentétet feltételez az apartmanok vidám színvilágával. Minden 12 fős közösséget más-más színárnyalat határoz meg.

A nappalik, a konyhák, és a három- vagy négyágyas szobák tágasak, jól felszereltek. A helyiségek asztalait, szekrényeit a lakók szükségletei szerint választották ki. A fiatalok csoportokban reggeliznek és vacsoráznak. Nevelőikkel közösen készítik el ételeiket. Mindez a teljes önállóság felé mozdítja őket, a gondolkozásukat, talán életüket is.

A régi épület zsúfolt traktusaiból ideköltözött diákok legtöbbször még meg sem tudja fogalmazni, mekkora változást jelent számukra új otthonuk. ●

